

כתב וז"ל זהו שרמז לנו צפנימיות דבריהם, עד די כרסון רמיו שתי כסאות, ובמס' חגיגה פרק אין דורשין גלו לנו חכמים דעתם בזה, יש מי שאמר אחד לו ואחד לדוד, ויש מי שאמר אחד לנזקה ואחד לדין, ויש מי שאמר אחד לכסא ואחד לשרפרף, כסא לישב עליו שרפרף להדום רגליו. והחכמים נראים כחולקים, ואינו כן אצל כולם מסכימים לדעת אחת והכל ענין אחד ושורש אחד ע"ש. וע"ע בספר פרי לדיק (פ' וירא אות ג') שכיוון ג"כ לפרש כן מדנפשיה ע"ש.

אחד לו ואחד לדוד. ענין הכסא שהוכן לדוד, איחא צפרקי היכלות רבתי (צמי מדרשות ח"א ע' עח), והוצא באור זרוע הל' תפילה (סימן קו), כיון שעלה דוד לבית המקדש שברקיע, מוכן לו כסא של אש שהוא ארבעים פרסאות גובה כפלים ארכו וכפלים רחבו, כיון שצא דוד וישב לו על הכסא שמוכן לו כנגד כסא קונו, וכל מלכי בית דוד יושבין לפניו, וכל מלכי ישראל יושבין מאחוריו כו' ע"ש.

ובמהרש"א כתב, מ"ש כסא אחד לדוד היינו למלך המשיח ע"ש. וכן איחא צמדרש תהלים (מזמור יח אות כט), לעתיד לבא הקצ"ה מושיב למלך המשיח על ימינו שנאמר נאם ה' לאדוני שב לימיני ע"ש.

אמר לו ר' יוסי הגלילי עקיבא כו'. צמוס' ע"ז (מה א) ד"ה אמר ר"ע, כתבו דר' יוסי הגלילי היה תלמיד חבר לר"ע ע"ש. ומוכח מזה דתלמיד חבר מותר לקרוא לרבו בשמו. ואכן כן כתבו החסו' ביצמות (נו ב) ד"ה אמר שמואל, דלכן קרא רב כהנא לרב בשמו, דרב כהנא תלמיד חבר לרב הוה ע"ש. וע"ע בספר מר קשישא (ע' תלמיד חבר ע' רכו).

אמר לו ר' יוסי הגלילי עקיבא עד מתי אתה עושה שבינה חול. המפרשים נחקשו כלשון "עד מתי", דזה הלשון מורה שכבר במקום אחר עשה ר"ע כן, והכי הו"ל למימר למה אחת עושה שבינה חול. ועיין בזכר לחגיגה שהקשה כן ונשאר צ"ע. ובספר שער יששכר להגה"ק ממונקאטש ז"ל (סיון), מאמר חג הזכורים אות ה') כתב, י"ל עפ"מ"ש בפסחים (כב ב) שמעון העמסוני היה דורש כל אחים שבתורה, כיון שהגיע לאת ה' אלהיך תירא פירש, כשם שקבלתי שכר על הדרישה כך אקבל שכר על הפרישה. עד שצא ר"ע ודרש את ה' אלהיך תירא לרבות מ"ת.

לא קשיא אחד לו ואחד לדוד. צטורי אכן הקשה, כיון דר' עקיבא הדר ביה וקיבלה מיניה דר"י הגלילי כדאמר צמון, אמאי נקט לה תלמודא האי תירוצא. ואסיק צקשיא ע"ש. ובפתח עינים כאן הביא להקשות כן מלקוטי רבינו בללאל בשם גליון. והרסיד"א ז"ל כתב למרן, אפשר דהא דקאמר כחוב אחד אומר כרסייה שביצין כו', הם דברי ר' שמואל בר נחמני בשם ר' יונתן, ואיהו סבר כך ולא חש לקושית ר"י הגלילי. והגם דר' עקיבא הדר משמעתיא, הוא סבר הכי לקושטא, ור' יונתן הוא תנא. והגם שלא יהיה תנא, האמוראים בהגדה דלא נפיק מינה לענין דינא חולקים על התנאים כידוע. ומעמה הגם שנאמר דהוא סתמא דתלמודא, לק"מ דאם ר' עקיבא הדר, לא איכפת ליה וסברא זו ישרה בעיני רבנן דמתיבתא ע"ש. והנה מה שרצה לומר דמ"ש כחוב אחד אומר כו' לא קשיא כו', הוא המשך מאמר דר' שמואל בר נחמני בשם ר' יונתן דלעיל. מפשטא לישראל דהש"ס לא יראה כן. ומה שרצה לומר דר' יונתן שר' שמואל בר נחמני אמר בשמו הוא תנא, ופליג על ריה"ג ור"ע, ג"כ לא ניתן להאמר ואכ"מ.

ועיין צבן יהודע שכתב לפרש דמ"ש ר"ע אחד לדוד, אינו כפשוטו אלא מרמז לבחי' מלכות הנקראת דוד. וזה כוונת גס ר' יוסי שאמר אחד לדין ואחד לנזקה, ודברי שניהם עולין בקנה אחד. ור' יוסי ידע שאין כוונת ר"ע על דוד המע"ה, עכ"ז א"ל אחת עושה שבינה חול, דהשומעין צבית המדרש יחשבו שכוונתו על דוד המע"ה. וכתב דבזה יתורץ הקושיא, איך הש"ס מתרץ אחד לו ואחד לדוד, הרי רבי יוסי דחה דבר זה וגם ר"ע הדר ביה. ולהאמור אחי שפיר, דבאמת לא נדחה תירוצו זה, אלא ר' יוסי ערער על הלשון שאין לומר כלשון זה שיש לטעות בו ע"ש.

ובעיקר דברי הבן יהודע מה שכתב לפרש המו"מ צין ר"ע ור"י הגלילי, שלא נחלקו בעיקר הדבר אלא בהלשון, כבר כתב לפרש כן בספר לננת המן להג"מ מנחם מן ז"ל (אופיצאך תפ"ג) צמוס' חגיגה כאן. ושם הוסיף לפרש גס מ"ש ראב"ע אחד לכסא ואחד לשרפרף, לא פליג אר' עקיבא ור"י הגלילי, אלא אמרה צשינוי לשון ע"ש. וכבר כתב לפרש כן דר"ע וריה"ג וראב"ע לא פליגי וכוונתם אחד, צספר אורח הכבוד לרבינו טודרוס הלוי ז"ל למס' חגיגה כאן ע"ש. וכ"כ רבינו צחיי צפ' וישב (לת, מ) אחרי שהאריך לבאר סוד הענין המכונה דוד מלך ישראל,

(כתובות סז ב) איתא דהוה זניע ומעלי בעת ההיא. ועיין מה שכתבנו במס' שבת (קכז ב) ד"ה ואחיה כשם שדנתי לזכות כו'. וי"ל עפ"י דרכו באופן אחר, עפ"י מש"כ בעמק המלך (דף מ' ע"ב) הוצא בסדר הדורות (ע' ר' עקיבא), דר' עקיבא היה גלגול זמרי בן סלוא נשיא בית אב לשמעוני, שהרג בשכם שנימולו כ"ד אלף, לכן נהרגו בזנות עם זמרי, וגלגולס היה כ"ד אלף תלמידי רבי עקיבא ע"ש. ור"ע היה צריך לתקן חטא של זמרי בן סלוא, וז"ש לו ראצ"ע כלך אלל נגעים ואהלות.

מה לך אצל הגדה כלך מדברותיך אצל נגעים ואהלות. פירש"י נגעים ואהלות שהן הלכות עמוקות. וכן פירש"י בסנהדרין (סז ב), פנה להלכות נגעים ואהלות שהן חמורים וזהם אמה מחודד ולא בהגדה. ועיין לשון הרמב"ם בפיהמ"ש בהקדמה לסדר טהרות. ועיין פסחים (נ' א), אור יקרות וקפאון אלו נגעים ואהלות שהם יקרים צוה"ו וקפויין הן לעוה"ב. וצמח"ש"א שם כתב לפרש, אור יקרות הן הלכות נגעים ואהלות החמורות כדאמרין בעלמא כלך אלל נגעים ואהלות, יהיו קפויין וקלין לכל לעוה"ב כדכתיב אשפוך רוחי על כל בשר ע"ש. והמהר"ל ז"ל בבאר הגולה (באר הרביעי ע' נח) כתב, דין נגעים חמור בהשגה יותר כמ"ש מה לך אלל הגדות כלך אלל נגעים ואהלות, שהלכות אלו חמורות ביותר ועמוקות מאד ע"ש.

ובן מזינו עוד זכמה מקומות שנגעים ואהלות הם הלכות חמורות. צ"מ (נט א) אמר דוד לפי הקצ"ה וכו', ולא עוד אלא אפילו בשעה שעוסקין בנגעים ואהלות אומרים לי דוד הבא על אשת איש מיחתו זמה כו', וכתבו החוס' שם אפילו עסוקים בהלכות חמורות ע"ש. והיינו אפילו בשעה שעוסקין ראשם ולבם בהלכות עמוקות וחמורות אלו, אומרים לי כו'. והוה גם מה שאמר רבה בר נחמני צ"מ (פו א), אני יחיד בנגעים אני יחיד באהלות ע"ש. וצירושלמי מו"ק (פ"ב ה"ה) איתא, כהנא אמר אית מילין צמועד דקשיין מן אהילות ומן נגעים. ועיין ברבינו צח"י פ' ויחי (ג, י) שהביא בשם רבינו חננאל שכתב, אף ספדין על אב בית דין, עפר קברו מור ואהלות, דורש נגעים ואהלות כו' ע"ש. וכוונתו ג"כ שהיה צקי ודורש אף בהלכות חמורות אלו.

וכוונת שמעון העמסוני שלא רצה לדרוש כזה כמו ר"ע, כיון שרביצו את משמע דומה אליו, על כן חשש שהוא ח"ו נגד כבוד הקצ"ה להרבות אדם ח"ו צלדו. ור"ע דריש לרבות ח"מ. והוה שאמר לו ר"י הגלילי עד מתי אמה עושה שכינה חול, דהיינו שכבר דרשת את ה' אלהיך תירא לרבות אדם ח"מ, וכאן ג"כ דרש שני כסאות אחד לו ית' ואחד לדוד להושיב אדם צלדו ע"ש. וכ"כ לפרש גם בספר אברהם את עיניו למהר"א פלאגי ז"ל צח"י לחגיגה ע"ש.

והנה הדרשה חדרש ודפח"מ. אמנם בפשוטו מזינו לשון זה "עד מתי" בהרבה מקומות. ואליין כמה מהם, ברכות (לו א) א"ל ר"ג עקיבא עד מתי אמה מכניס ראשך בין המחלוקת. יומא (עו א) אמר ר' טרפון לר"א המודעי, מודעי עד מתי אמה מגבב דברים ומציא עלינו. וכעין זה בחוספתא זבחים (פ"א ה"ו) אמר ר' טרפון לר"ע, עקיבא עד מתי אמה מגבב ומציא עלינו כו'. קידושין (לז ב) עד מתי אמה מניחין כבודו של מקום ואחם עוסקים בכבוד הצריות. חולין (נו א) עד מתי אמה מכלה ממונן של ישראל, עד מתי אמה מאכיל לישראל נבילות. בכורות (מ' א) עד מתי אמה מאכיל ישראל קדשים בחוץ. מד"ר פ' אמור (פל"ב, א) עד מתי אמה עוקם עלינו את המקרא.

אמר לו ר"א בן עזריה עקיבא מה לך אצל הגדה כלך מדברותיך אצל נגעים ואהלות. כן אמר לו עוד ראצ"ע לר"ע בסנהדרין (סז ב) ע"ש. ובמדרש שו"ט תהלים (מזמור קד, ט) אמר כן ר' ישמעאל לר' עקיבא ע"ש. הרחיד"א ז"ל בספר ראש דוד פ' חוקת (דף קכא ע"א) כתב לפרש, למה אמר לו כלך אלל נגעים ואהלות דוקא, ואף שכבר פירש"י שהם חמורות והוא מחודד בהן, מ"מ אינו מתיישב כ"כ דהו"ל למימר כלך אלל הלכות חמורות, דכל חלקי התורה יש הלכות חמורות. ואפשר בהקדים מ"ש גורי רבינו האר"י ז"ל, דהעסק בסדר טהרות הוא תיקון לפגם אות צרית קודש. וכתב מהרש"י ז"ל שאמר לו האר"י ז"ל כשגילה שרשי הנשמות ופרטיהן, שר' עקיבא צהיתו רועה ללאן כלצא שצוע היה לו איזה סרך חטא. ויתכן שזה כוונת ראצ"ע לרמוז לו שיעסוק בנגעים ואהלות, שהוא צריך לאותו דבר לכפרת חטא נעוריו ע"ש.

והנה מש"כ בשם האר"י ז"ל שר' עקיבא היה לו סרך חטא צהיתו רועה ללאן כלצא שצוע. בגמ'

נגעים ואהלות. מלמד שאעפ"י שהיה ר"ע גדול הדור שאמרו עליו שהיה מהארצעה שנכנסו לפרדס, והוא לבדו נכנס בשלום ויצא בשלום, לא היה צעני חצירו צקי בהגדות ע"ש. ויש להעיר ממ"ש בירושלמי שקלים (רפ"ה), אמר רבי יונה כתיב לכן חלקך לו ברבים ואם ענומים יחלק שלל, זה רבי עקיבא שהתקין מדרש ההלכות והגדות ע"ש. נראה שהיה צקי גם בהגדות. וז"ל אף שהיה גם בעל הגדה, מ"מ לא היה עיקר כמו בזה.

ובעין זה כתב בשו"ת תפארת יוסף בסופו במכתב להגה"ק בעל דברי חיים מאלנו ז"ל, [והעתיק דבריו בשו"ת רב פעלים ח"א יו"ד סימן נו ע"ש], וז"ל ומצינו בדברי חכמו"ל שאמרו לרבי עקיבא עקיבא מה לך אצל הגדות כלך אצל נגעים ואהלות, כי התבוננו בנשמתו כי אין חלקו רק בהלכות ולא באגדות, וכאשר גילה לנו האר"י הקדוש ז"ל כי כל אחד מדבק בתורה לפי בחינת נשמתו ע"ש. וע"ע בספר פרי לדיק (פ' שמות סוף אות י'), שעמד ג"כ צמה שאמרו לר"ע מה לך אצל הגדה כלך מדברותיך אצל נגעים ואהלות, ולכאורה איך יתכן לומר כן לר' עקיבא שנכנס לפרדס ובדאי היה חלקו בסתרי ורזי התורה, ואיך יאמר לו מה לך אצל הגדה. וכתב לבאר בשורש נשמת רבי עקיבא שצא לעולם לתקן כל הרע, והוא מרומז בנגעים ואהלות, ואין חלקו לדרוש באגדות ע"ש.

אמנם מלאכי למהרש"ו ז"ל בספר עץ הדעת טוב דרושים (דף ט'), שכתב לבאר הענין באופן אחר, כי מה שאמר ראב"ע לר"ע מה לך אצל הגדה כו', זה היה בתחילת לימודו היה ר"ע עוסק בפשטי התורה, ואח"כ נתחכם בדרכי הסוד והיה דורש על כל קוץ וקוץ תילי תילים ע"ש.

וביין הרקח להישמח משה ז"ל (סנהדרין לח ב), כתב לפרש עפ"ימ"ש בעשרה מאמרות (מאמר חק"ד ח"ה פי"א), דנפש רבי עקיבא היא ממחצב התורה שבע"פ, וז"ש מה לך אצל אגדה שהוא קרוב למקרא, כלך אצל נגעים ואהלות שהוא תורה שבע"פ, ששם מחצב נשמתו ושרשו ע"ש. ואכתי ז"צ לפירושו אמאי נקט נגעים ואהלות טפי מכל שאר חלקי תורה שבע"פ. ואפשר עפ"ימ"ש (לעיל יא א) נגעים מקרא מרובה והלכות מועטות, אהלות מקרא מועט והלכות מרובות. ולכן נקט לדוגמא נגעים ואהלות, וכן הוא בכל חלקי התורה, דבין במקרא מועט ובין במקרא מרובה, מילך לריכי לתורה שבע"פ. וע"ע מש"כ לפרש בספר עיר

ובעירובין (נג ב) אהרונית עירנית אמרי לה מסכתא, פירש"י אהרונית מסדר קדשים עצות אהרן, עירנית עמוקה וחמורה ומעוררת לומדיה. ובמהרש"א שם כתב, לולי פירש"י י"ל אהרונית מסדר טהרות, שעיקרו בזהבנים שהוזהרו שלא לטמא, והיא עמוקה וחמורה כדאמרין כלך אצל נגעים ואהלות ע"ש. ועיין מה שהבאנו בעירובין שם מכמה מקומות מסדר קדשים היא עמוקה וחמורה. ובצאורי מהר"א לבעל תה"ד ז"ל (ר"פ ויקרא) כתב, דרש מורי יו"ו דאל"ף זעירא ר"ל מעט, דסדר קדשים וסדר טהרות לימוד חמור לכן נקראים חכמה ודעת לפי שהן חמורים, למודם זעיר ר"ל מעט ע"ש.

במצנינו למדין דשני הסדרים סדר קדשים וסדר טהרות הם עמוקין וחמורין. אמנם לא נתבאר מה עמוק יותר מבין שני סדרים אלו טהרות או קדשים. וראיתי בספר פרי לדיק (פ' ויצא אות ז'), שכתב לדקדק במ"ש כלך מדברותיך אצל נגעים ואהלות, הא מצינו שאמרו (ב"מ קט ב) כי מטית לשחיטת קדשים חא ואקשי לי, והיינו שבסדר קדשים נמצא עמקות יותר. וגם בסדר הפסוק והיה אמונת וגו', מרמז חכמה על סדר קדשים (שבת לא א), והוא מפני ששם נמצא עומק החכמה, ולמה נקטו נגעים ואהלות דייקא. וכתב שם לפרש לפי דרכו בקודש ע"ש. ולמדנו מדבריו דפשיטא ליה דסדר קדשים היא יותר עמוק מטהרות. ולעומת זה מלאכי למהר"ל ז"ל בדרשות (דרוש על התורה), שכתב דסדר טהרות הוא עמוק יותר, וז"ל חכמה זה סדר קדשים ודעת זה סדר טהרות, כי סדר קדשים נקרא חכמה כמ"ש ב"מ כי מטית לשחיטת קדשים חא ואקשי, וידוע פירש"י שם, שנראה כי המסכתא ההיא היא עמקות החכמה בפרט וראוי לה חדוד ופלפול החכמה. יתר על כן סדר טהרות שהיא הנקרא שכל נבדל, כדאיתא בחגיגה כלך אצל נגעים ואהלות, שמורה שאין חכמה יותר דקה ועמוקה מנגעים ואהלות, הנה אלו שני הסדרים האחד הוא יותר מחצירו ע"ש.

מה לך אצל הגדה בלך מדברותיך אצל נגעים ואהלות. במנחת המאור בהקדמה (ע' יד) כתב, מצינו שהיו בקדמונינו תנאים שהיו בקיאין בהלכות יותר מבאגדות, והיו אחריים בקיאין באגדות יותר מבהלכות, כדגרסינן בחגיגה שאמר לו ראב"ע לרבי עקיבא מה לך אצל אגדות כלה מדברותיך ולך אצל